

De geografie van graffiti

Wanneer je door het centrum van een willekeurige Nederlandse stad wandelt, zie je overal *graffiti*. Gemeenten proberen die vaak zo snel mogelijk te verwijderen om het spuiten te ontmoedigen. Zelden houden ze rekening met de diversiteit binnen de *graffitiscene*. Onderzoek in Amsterdam wijst uit dat met een gerichte aanpak meer te bereiken valt.

Eind jaren 60 begonnen duizenden jongeren in New York met spuitbus en stift overal hun (bij)naam op te schrijven – zogenoemde *tags*. Al snel raakten de muren vol en werden metro's het doelwit, waardoor dagelijks miljoenen mensen graffiti voorbij zagen komen. Toen ontdekten graffitischrijvers dat je met sommige spuitdopjes snel een groot oppervlak kunt onderspuiten. De *piece*

was uitgevonden: een groot werk met de naam van de maker in meerdere kleuren, een achtergrond en diepte-effecten. Doel was beroemd te worden bij andere jongeren door zo vaak en origineel mogelijk je naam op metro's te zetten. Naast tags en pieces was de *throw-up* hiervoor een ideaal middel. Dit is een grote afbeelding in maximaal twee kleuren met de (afgekorte) naam van de graffiti-

schrijver. Deze 'moderne graffiti' (je zou grotschilderingen en fresco's ook een vorm van graffiti kunnen noemen) met stift, spuitbus of latex kwam in 1983 naar Nederland. Dit gebeurde dankzij exposities georganiseerd door de Amsterdamse galeriehoudster Yaki Kornblit, waarvoor Amerikaanse metrospuiters naar Amsterdam werden overgevlogen. Uit recent stratenonderzoek in het centrum van Amsterdam blijkt dat graffiti andere vormen, zoals stickers en sjablonen, nog steeds overwoekert.

Amsterdam

Sinds begin jaren 80 geeft de gemeente Amsterdam jaarlijks miljoenen uit aan het verwijderen van graffiti. Al die tijd is nooit onderzocht of dit iets uithaalt. In het buiten-

Deze 3D piece in rood, wit en roze op een skate- en graffitiwinkel in Gent is gemaakt door Delta (Boris Tellegen). Delta is een van de bekendste Nederlandse graffiti-kunstenaars en wereldwijd gerespecteerd vanwege het uitvinden van deze typische 3D style (begin jaren 90).

land zijn wel een paar onderzoeken uitgevoerd, het bekendste komt van Halsey en Young. Zij stellen dat graffiti in Australië 'onuitroeibaar' is. De meeste graffitischrijvers hebben twee sterke drijfveren, genot en verlangen. Geen enkel beleid werkt om deze graffitischrijvers te laten stoppen met het zetten van graffiti, aldus Halsey en Young. Als dit ook geldt voor Amsterdamse graffitischrijvers, is het dan niet tijd het beleid te herzien?

Ik interviewde tien graffitischrijvers, 20'ers en 30'ers, die recent hun sporen hadden achtergelaten in het centrum van Amsterdam. Een van de spuiters formuleert hun doel zo: 'je naam zo veel mogelijk en zo mooi mogelijk zetten'. Ze hebben sterke drijfveren, ze zeggen dat ze 'verliefd' op of 'verslaafd' aan graffiti zijn.

Typen graffitischrijvers

De geïnterviewde graffitischrijvers blijken in te delen in categorieën: graffitikunstenaars, Knights en Bombers. Elk heeft eigen ideeën over de geschiktheid van een plaats voor een bepaald soort graffiti. Wel zijn er een paar 'algemene regels'. Voor een piece en een throw-up moet er genoeg ruimte zijn, respectievelijk minimaal 3,5 en 2,5 meter. Tags kun je bijna overal plaatsen. Door de ontwikkeling van speciale spuitbussen en stiften voor graffiti is het mogelijk elke vorm van graffiti op bijna elk oppervlakte aan te brengen. Verder is het *not done* om over een bestaande piece heen te spuiten. Andersom, een piece over een tag of throw-up, mag wel (kader Respect!).

Graffitikunstenaar

Het eerste type, de graffitikunstenaar, zet al jarenlang graffiti, is rond de 30 en voelt een heftige liefde voor graffiti. 'Ik ben graffiti.' Als ik naar mijn leven kijk, draait 80% om graffiti.' De liefde is vaak ontstaan door jarenlang illegaal graffiti te zetten. Het blijft een uitdaging omdat het zich nog steeds ontwikkelt: 'je bent steeds onderweg, het is eigenlijk een reis naar het oneindige'. De makers kijken veel naar andere graffiti, ze praten er uit-

Kunstenaar: 'Als ik naar mijn leven kijk, draait 80% om graffiti'

gebreed over en denken er veel over na. Sommigen hebben van graffiti (kunst) zelfs hun beroep kunnen maken. Graffitikunstenaars zetten wekelijks enkele pieces en/of *characters* (poppen). Dit doen ze overdag en het liefst bij mooi weer. Ze kiezen plaatsen waar het zetten van een piece legaal is of gedoogd wordt. Er zijn maar weinig van dit soort plaatsen, vandaar dat graffitischrijvers hier worden gedwongen over elkaars pieces heen te werken. Daarom is het voor hen erg belangrijk dat ze het werk goed kunnen fotograferen. Op die manier kunnen ze het werk later aan anderen tonen.

Afhankelijk van de vorm van de muur kiest de graffitikunstenaar een ontwerp; 'different things you can do on different forms'. Het liefst een zo egaal mogelijk oppervlak, waarop je gedetailleerd kunt werken. Een graffitikunstenaar die ook commercieel actief is, vindt het belangrijk dat zo veel mogelijk mensen zijn werk zien 'zodat wanneer ik in het centrum sta te spuiten daar weer vijf, zes opdrachten uit voortvloeien'.

Respect!

Graffitispuiters laten andermans werk over het algemeen met rust. Illegaal aangebrachte pieces worden zelden overgespoten, zolang de maker zelf ook niet over het werk van iemand anders heengaat. Op de weinige 'graffitrijplaatsen', waar je legaal graffiti mag zetten, geldt echter de regel dat je over andermans werk heen mag spuiten zolang je dat maar helemaal wegwerkt. Er zijn ook veel plaatsen waar je specifiek toestemming moet vragen aan de eigenaar voor je aan de slag kunt, zoals op bouwschuttingen. Hier blijven de werken vaak lang ongemoeid. Dan zijn er nog de pieces en characters die in opdracht worden aangebracht. Dit is meestal duidelijk voor andere graffitischrijvers omdat in zulke werken de graffiti naam meestal niet meer centraal staat. Deze plaatsen worden zelden of nooit overgespoten.

Verrijdbare bouwkeet met piece 'FD Life', de afkorting voor Forget Daily Life (naam van een crew, een groep graffiti-schrijvers die dezelfde naam verspreidt). Gezet in 2003 en waarschijnlijk getekend door één persoon. Zie de tag linksonder: de eerste vier letters 'jona' en het eind 'one' zet iemand vaak achter zijn naam om aan te geven dat hij de enige maker is.

FOTO: JANNES VAN LOON

Vooral door toegenomen verantwoordelijkheden, zoals een vaste baan en kinderen, zet de graffiti-kunstenaar nog maar af en toe een illegale tag of piece. Hij vindt het belangrijk dat dit werk lang blijft staan en door zo veel mogelijk graffiti-schrijvers gezien wordt. Hij kiest dus objecten die zelden schoongemaakt worden, zoals elektriciteitskastjes, relingen langs spoor en metro, en andere objecten waar al veel oude tags op staan. Ook wil hij absoluut niet gepakt worden en mijdt daarom risicovolle plekken, waar bijvoorbeeld 's nachts veel mensen komen, bewaking is en/of camera's hangen. Tot slot is hij faliekant tegen het bespuiten van particuliere objecten. 'Ik spuit nooit op huizen of particuliere dingen: dat vind ik zielig.'

De Knight

De Knight is redelijk ervaren in en verslaafd aan het zetten van graffiti. 'Je moet het uiten, je moet het kwijt. Ik kan niet te lang stil zitten (...). Het is een soort verslaving, maar gezonder dan drugs.' Hij is continu op zoek naar nieuwe plekken, maakt talloze schetsen, praat met andere graffiti-schrijvers, zoekt inspiratie op internet en observeert rangeerterreinen. Zijn voornaamste doel is bekend te worden bij andere graffiti-schrijvers en vrienden. Dit kan alleen als hij zijn naam – vaak illegaal – op een mooie manier op de muur of liever op de trein of metro weet te spuiten. Hij vindt

illegaal graffiti zetten leuk. Ook het leggen van nieuwe contacten via graffiti is belangrijk: 'Je ontmoet enorm veel mensen in deze scene. (...) Je krijgt altijd de tour (rondleiding, red.) van mensen die ergens wonen.' Een Knight denkt ook veel na over graffiti en probeert zijn lettertype te verbeteren.

De Knight zet veel illegale tags en throw-ups, meestal 's nachts als hij (onder invloed) door de stad wandelt. 'Hoe gevaarlijker, hoe beter: ik vind het leuk te laten zien aan anderen dat ik op zo'n plek durf te staan.' Hij laat zich dan ook niet weerhouden door bewaking of cameratoezicht; 'Ik heb maling aan de camera zeg ik je eerlijk'. Op het schoonmaken van een plaats reageren Knights wisselend, de ene zegt daardoor een plek te mijden, de andere zet dan een tag in plaats van een throw-up omdat die minder verf kost.

Illegale pieces zet de Knight het liefst op plaatsen die zo veel mogelijk mensen zien. De trein is ideaal; als die rijdt wordt je werk getoond aan een groot publiek. Verder dekt

Knight: 'Ik heb maling aan de camera zeg ik je eerlijk'

de verf goed op staal, is er vanwege de hoge schoonmaakfrequentie altijd ruimte en geeft de aanwezigheid van beveiliging een extra kick. Na treinen zijn plaatsen langs het spoor populair. 'Daar kan je gewoon bijna letterlijk barbecuen 's nachts, daar heb ik goeie avonden gehad.' De Knight vindt het prettig dat het hier 's nachts rustig is, want zo kan hij zich concentreren op het maken van een mooie piece. De Knight heeft een hekel aan oppervlaktes die veel verf zuigen of niet egaal zijn. Af en toe zet hij ook een legale piece, vooral om te oefenen en in contact te komen met andere graffiti-schrijvers. Hij stelt nauwelijks eisen aan legale plaatsen maar vindt wel dat er veel te weinig van zijn.

De Bomber

De Bomber is relatief onervaren. Hij wordt vooral gedreven door de kick, maar lijkt daar niet aan verslaafd te zijn. Hij neemt graffiti een stuk minder serieus dan de Knight en de kunstenaar. Hij beschouwt graffiti als 'een bijding in mijn leven, een extra zeg maar, meer een hobby'. Een Bomber vindt het ook minder belangrijk bekend te worden bij andere graffiti-schrijvers. 'Aan de ene kant vind ik het leuk als andere gasten mijn dingen zien, maar ik hoef niet in aanraking te komen met andere schrijvers.' Ook denkt hij minder over graffiti na; het gaat om de actie zelf en niet om de schoonheid van zijn werk. De Bomber

Een throw-up van SHV, en tags van ATB, NME en ASK, MS, Enemie (crews) en Skamo. Het zal geen toeval zijn dat ze allemaal op dit rolluik staan; waarschijnlijk willen ze elkaar groeten/respect tonen. De donkerblauwe throw-up werd minder gerespecteerd en overgespoten.

is illegaal zeer actief, hij zet wekelijks gemiddeld meer dan dertig tags, een throw-up en een piece! Hij gaat niet op zoek naar plaatsen voor tags en throw-ups. 'Meestal is 't in een dronken bui, als ik naar huis loop. Als ik 's nachts op pad ga ben ik nooit nuchter, ik moet altijd eerst whiskey drinken.' Zijn stemming is belangrijk en ook de hoeveelheid mensen die zijn tag of throw-up kunnen zien. De ene Bomber laat zich soms afschrikken door frequent schoonmaken, hij zet daar liever geen tags en throw-ups. Een andere Bomber zegt echter: 'De plek, of ze die schoonmaken interesseert me niet echt. Ik zet 't alleen maar harder neer.' Treinen zijn favoriete objecten om een piece te zetten. Vooral de spanning vanwege de strenge bewaking van rangeerterreinen trekt de Bomber aan. Bij het zetten van tags en throw-ups bekommert hij zich nauwelijks om vluchtwegen en beveiliging. Maar voordat hij een piece gaat zetten checkt hij het rangeerterrein wel eerst uitgebreid.

Beleid

Er blijkt een wondere wereld te zitten achter al 'die namen op de muur'. De grote verschillen tussen de typen graffitischrijvers maken eenzijdig beleid weinig succesvol. Zo beïnvloedt het schoonmaken van muren slechts het gedrag van een enkele graffitischrijver in 'positieve zin'. Bij degenen die vooral illegaal graffiti zetten, Bombers en Knights, kan het juist averechts werken, de meesten komen het liefst zo snel mogelijk terug om nieuwe graffiti aan te brengen. Ook het terugvorderen van de schoonmaakkosten bij gepakte graffitischrijvers lijkt niet af te schrikken. Een Bomber over zo'n boete: 'Dus toen moesten we 6000 euro boete betalen. Dat was wat minder, maar ja, dat is het risico van het vak, anders moet je geen graffiti gaan schrijven.' Ook het meer nadenkend type graffitischrijver, de Knight, laat zich niet afschrikken door hoge boetes: 'Ik heb ervan geleerd. Ik weet nu hoe ze werken.'

De actieve Amsterdamse graffitischrijvers zijn er niet snel toe te bewegen met graffiti te stoppen. Ze zijn eraan verslingerd of verslaafd. Beleid dat zich enkel richt op het verwijderen van graffiti heeft dan ook weinig effect. Beter zou het zijn te accepteren dat graffiti onlosmakelijk verbonden is met de stad. Efficiënt beleid moet onderscheid maken tussen ongewenste en getolereerde graffiti. Door pieces

FOTO: JANNES VAN LOON

en characters (getolereerd) niet te verwijderen, zetten graffitischrijvers daar minder illegale tags en throw-ups (ongewenst). Getolereerde graffiti wordt over het algemeen gerespecteerd en blijft jarenlang onaangeroerd. Ook zou het helpen de mogelijkheden voor legale graffiti te verruimen, bijvoorbeeld door opdrachten voor muurschilderingen te geven, of 'vergunningtechnisch' mogelijk te maken, graffiti-jams te organiseren en door voorlichtingsprogramma's/workshops op scholen. Daarnaast moet de gemeente een olopemd systeem van boetes voor illegale tags en throw-ups instellen. En wat betreft het cameratoezicht: dat schrikt alleen graffitikunstenaren af; Bombers en

Knights zetten hoogstens een petje op om niet herkend te worden. Strenge bewaking vergroot de spanning en maakt een plaats daardoor voor sommige graffitischrijvers extra aantrekkelijk. •

Dit artikel is gebaseerd op de bachelorscriptie van Jannes van Loon (www.jannesvanloon.nl), researchmasterstudent Metropolitan Studies aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn begeleider was Willem Boterman.

Bronnen

- Chalfant, H. & T. Silver 1983. *Style Wars*. Plexigroup, New York.
- Chalfant, H. & M. Cooper 1984. *Subway Art*. Thames & Hudson Ltd, London.
- Halsey, M. & A. Young 2002. The meanings of graffiti and municipal administration. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology* 35: 165-186.
- Halsey, M. & A. Young 2002. Our desires are ungovernable, writing graffiti in urban space. *Theoretical Criminology* 10: 275-306.
- Stunnedfilm 2006. *Kroonjuwelen (Hard Times, Good Times, Better Times)*. Stunnedfilm, Zwolle.

Bomber: 'Als ze een plek schoonmaken zet ik 't alleen maar harder neer'